

Seleucia

Sayı VII - 2017

Olba Kazısı Serisi

Seleucia VII

Olba Kazısı Serisi

Seleucia editörler kurulu, destekleri için Mersin Bölge Sulama Kooperatifleri Birliđi Başkanı Ersin Akdoğan'a Őukranlarını sunar.

The Editorial Board of *Seleucia* expresses their gratitude for the support of the President of the Irrigation Cooperatives' Union of Mersin Region, Mr. Ersin Akdoğan.

Seleucia VII

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Nisan - Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. *Seleucia* Dergisi, Sayı VI - 2016'dan itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır. Yollanan alışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Nisan - Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı VI - 2016'dan itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Murat Özyıldırım
Tuna Akçay

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Aygül Süel
Prof. Dr. Harun Taşkıran
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Sedef Çokay-Keççe
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Hacer Sibel Ünalın
Yrd. Doç. Dr. Figen Çevirici-Coşkun
Yrd. Doç. Dr. Merih Ereğ
Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan
Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat Özgen
Yrd. Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Öğr. Gör. Dr. Tuna Akçay
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi VII
Sayı: 7

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarım

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Okt. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 52
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02
www.homerbooks.com
e-mail: homer@homerbooks.com

Baskı

Dijital Düşler Basım San. Ve Tic. A.Ş.
Nato Cad.Çınarlı Sok. No: 17
34418 Seyrantepe/Kağıthane
0212 279 64 44
Sertifika No: 12922

Dağıtım

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 52
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02

Seleucia | Sayı 7 | Nisan - Mayıs 2017

Olympos Kazılarında Bulunan Aydınlatma Gereçleri

Lighting Devices from Olympos Excavation

B. Yelda Olcay Uçkan - Muradiye Öztaşkın

11

Arkeolojik Kazılar Işığında Olba Tiyatrosu: Ön Sonuçlar

The Preliminary Results on the Olba Theater in the Light of Archaeological Excavations

Emel Erten - Deniz Kaplan

29

Olba Manastırı Kuzey Kilisesi'nden (Diakonikon) Bizans Dönemi *Opus Sectile* Taban Döşemesi

The Opus Sectile Floor of the Diaconikon of the Northern Church - Monastery of Olba

Murat Özyıldırım - Yavuz Yeğın

47

Olba'da Bulunan Sikkeler Işığında Kentin Erken Yerleşim Tarihi

The Early History of Olba in the Light of Coin Finds

Tuna Akçay

69

Olba Tiyatro Kazısı Cam Kadeh Buluntuları

Glass Goblet Finds from Olba Theater Excavations

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak

89

Olba Kazısı'nda Ele Geçen Hellenistik Dönem'e Ait Bir Sepet Kulplu Amphora Parçası

Hellenistic Basket Handled Amphora Fragment from Olba Excavations

Erkan Alkaç

113

Sikke Buluntuları Bağlamında Olba'da II. Constantius Dönemi

Olba During the Reign of Constantius II in the Context of Coin Finds

Emel Erten

129

Klazomenai Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazılarında Ele Geçen Oturan Çıplak Genç Kız Figürinleri

Sedantary Naked Young Female Figurines Obtained From The Excavations In The North Slope of Klazomenai Karantina Island

Aslıhan Özbay

147

Karabel Asarcık'taki Sion Manastırı Mezar Odası ve Bizans Lahitleri

The Burial Chamber and Early Byzantine Sarcophagi in the Sion Monastery at Karabel Asarcık

Bülent İşler

161

Mimari Plastik Veriler Işığında Erken Bizans Döneminde Side'de Sütunlu

Caddelerin Onarımı

The Repairs of the Early Byzantine Colonnaded Streets of Side in the Light of Architectural Decoration Finds

Şener Yıldırım

187

Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazıları Stratigrafik Değerlendirmesi ve Hellenistik Dönem Pişmiş Toprak Figürinler

Klazomenai Karantina Island North Slope Excavation Stratigraphy and The Terracotta Figurines Of The Hellenistic Period

Fikret Özbay - Aslıhan Özbay

207

Erken Hıristiyanlık Döneminde Zephyrion/Zephyrium

Zephyrion/Zephyrium in Early Christian Period

Murat Özyıldırım - Muzaffer Yılmaz

225

Erken Hıristiyan Literatüründe Yahudiler ve Anti-Semitizm

Jews And Anti-Semitism in Early Christian Literature

Ulaş Töre Sivrioğlu

235

Zeus Labraundos Kutsal Alanı Su Kompleksi Kazıları Cam Buluntuları

Glass Finds from Water Complex in the Sanctuary of Zeus Labraundos

Ömür Dünya Çakmaklı

279

Tripolis'teki 6 No.lu Kaya Mezarı

Rock-cut Tomb Number 6 in Tripolis

Sabri Arıcı - AYTEKİN ERDOĞAN

297

Seyitömer Höyük Hellenistik Dönem

Balık Tabakları

Hellenistic Fish Plates from Seyitömer Höyük

Figen Çevirici Coşkun

325

Aşağı Salat Höyüğü'nden Cam At

Rhytonu

A Glass Horse Rhyton From Aşağı Salat Höyük

S. Yücel Şenyurt - Emel Erten - İLKAY AKLAN

345

Kuva-yi Milliye Müzesi'nden Bir Grup

Gümüş Venedik Sikkesi

A Group Of Silver Venetian Coins From The

Kuva-yi Milliye Museum

Ceren Ünal

363

Direkli Mağarası Epi-paleolitik Dönem

Yaşamsal Alan Düzenlemeleri Üzerine Bir

Değerlendirme

An Assessment on The Arrangement of The

Living Areas in the Epi-paleolithic Period of

Direkli Cave

Cevdet Merih Erek

377

Orta Aras Havzası'nda Bir Orta Tunç Çağı

Kalesi: Çalgüney

A Middle Bronze Age Castle in Middle Aras

Basin: Çalgüney

Ayhan Yardımcıel - Emine Gizlenci

397

Olba Akropolisini Kuzey Kule Kazısından

Ele Geçen Karbonize Ahşap Malzemenin

Anatomik Analizi

Anatomical Analysis of Carbonized Wood

Material Obtained from Olba Acropolis North

Tower Excavation

Barbaros Yaman - Ali Akın Akyol - Emel Erten

411

Olba Kazısı Tiyatro Seramik Buluntuları

Arkeometrik Çalışmaları

The Archaeometric Research on the Pottery Finds from the Theater at Olba

Ali Akın Akyol - Safiye Aydın

421

Kitap Tanıtımı

Book Review

Ömer Özyiğit'e Armağan – Studies in

Honour of Ömer Özyiğit

Emel Erten

439

Kudüs: Bir Şehrin Biyografisi

Murat Özyıldırım

447

PRAEFATIO

Editörler kurulu olarak *Seleucia*'nın yedinci sayısını (2017) sizlere sunmaktan mutluluk duymaktayız. Ayrıca, dergimizin TÜBİTAK'a bağlı ULAKBİM tarafından TR indeksinde bilimsel dergi olarak 6. sayısından (2016) başlayarak taranmaya hak kazanmış olması hepimiz için gurur kaynağı olmuştur. Bu başarıyı yazarlarımıza, dostlarımıza, Homer Kitabevi'nin katkılarına ve aynı zamanda Olba kazı ekibine borçluyuz.

Geniş bir zaman dilimine ait malzeme ve sonuçları içeren *Seleucia*'nın bu yılki yedinci sayısını da beğeneceğinizi ümit etmekteyiz. Alışlageldiği gibi, bu sayıda da Olba kazılarına ait malzemenin de tanıtıldığı birçok makale yer almaktadır.

Seleucia'nın yedinci yılında yayın hayatını sürdürmesinde katkıları olan yazarlarımıza, okuyucularımıza, bizi destekleyen dostlarımıza, Homer Kitabevi'ne ve değerli sahibi Ayşen Boylu ve dergimizin yayına hazırlanmasında sabır ve özveriyle çalışan Sinan Turan'a teşekkürlerimizi sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

PREFACE

The editorial board is glad to present the seventh issue (2017) of *Seleucia* and proud to announce that our journal was recognized by ULAKBİM of the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK) as a TR Index Scientific Journal starting from the sixth issue (2016). We owe this success to our contributors, friends and Homer Books as well as the archaeological excavation team of Olba.

We hope you would be interested in and enjoy the seventh issue of *Seleucia* containing articles presenting material and results from a large scope of time. As usual, in this issue you will find a number of articles that will present the material from Olba excavations.

We wish to express our gratitude for our contributors, friends and Homer Books and its owner Ayşen Boylu and Sinan Turan for their patient and considerate manner during the preparation of our journal.

Editors:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. *Seleucia*, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlır.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto, baş harfleri büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. *Seleucia* features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the name of the article, should be of size 9 points and the minimum word count is 200 words. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows:
Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given.

Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazıları Stratigrafik Değerlendirmesi ve Hellenistik Dönem Pişmiş Toprak Figürinler

Fikret Özbay - Aslıhan Özbay*

Öz

İzmir'in Urla ilçesinde yer alan Klazomenai antik kentinin sınırları Karantina Adasına kadar yayılım göstermektedir. Anakara'ya 500m. mesafedeki Karantina Adasında üçüncü dönem kazı çalışmalarına 2011 yılında başlanmıştır. R. Chandler ve G. Bean'in notlarında bahsettiği tiyatro yapısına ilişkin kalıntıları ortaya çıkartmak amacıyla kazı çalışmaları adanın kuzeyinde yoğunlaşmış; Karantina Adası kuzey yamacı kazıları sırasında büyük bir yapıya ait temel konstrüksiyonu tespit edilmiş, ancak yapının üst mimarisine ilişkin kalıntılar rastlanmamıştır. Karantina Adası kuzey yamacı kazılarında tespit edilen temel mimarisinde üst yapıyı ayakta tutabilmek ve yapay terası desteklemek amacı ile kullanılan seramik dolgu içinde; kaba hamurlu günlük kullanım kapları, siyah firnisli seramikler, minyatür kaplar, adak kandilleri ve ağırşaklar ile birlikte toplam 707 adet pişmiş toprak figürin ele geçmiştir.

Söz konusu seramik dolgu içinden ele geçen pişmiş toprak figürinler; *Kadın Figürinleri, Erkek Figürinleri, Mitolojik Kimlikler, Tiyatral Figürinler ve Masklar, Büst, Kabartma ve Protomlar, Gövde Parçaları, Hayvan Figürinleri, Minyatür Altarlar, Kalıplar ve Sınıflandırılmayan Figürinler* olmak üzere on bir ana başlık altında incelenmiş; her grup kendi içinde alt gruplara ayrılmıştır. Ancak bu çalışmada figürin grupları arasında sayısal yoğunluğuyla öne çıkan dört grup ele alınmıştır. Çalışmanın ana hedefi Klazomenai Karantina Adası kuzey yamacı kazılarından ele geçen Hellenistik Dönem

* Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay, Dumlupınar Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü; E-Posta: fikretozbay@gmail.com.
Dr. Aslıhan Özbay, E-Posta: aslihanozbay79@gmail.com

figürinlerini bilim dünyasına tanıtmak ve Kuzey İonia'daki bir kutsal alana ait malzemenin bir kısmını bilim dünyası ile paylaşmaktır.

Anahtar Kelimeler: Klazomenai, Karantina Adası, Kuzey Yamacı Kazıları, Hellenistik Dönem, Pişmiş Toprak Figürin.

Klazomenai Karantina Island North Slope Excavation Stratigraphy and The Terracotta Figurines Of The Hellenistic Period

Abstract

The confines of Klazomenai ancient city which is located in Urla province of İzmir spreads as far as Karantina Island. The third period of excavation work in Karantina Island which is in 500 meters distance from mainland began in 2011. To uncover the theater ruins mentioned in the notes of R. Chandler and G. Beanthre excavation works have been focused on the North slope of the Island.

During the excavation work in the north slope of Karantina Island a foundational construction of major structure has been discovered but the remains that may belong to upper architecture of this structure has not been found. Inside of the seramic filler which was used to keep the upper architecture as well as the artificial terrace of this major structure standing; thick crust potteries for daily use, black glaze pottery, miniature plates, votive candles and loom weights have been discovered.

Within this ceramic filling various terra-cotta figurines are examined in a eleven-fold classification with each group under other sub-groupings such as female figurines, male figurines, mythological identities, theatric figurines and masks, busts, reliefs and proteomes, frustum parts, animal figurines, miniature altars, molds and unclassified figurines. However in this study four group of outstanding figurines have been dealt with. The major objective of this study is to introduce the materials belong to a sacred site of Northern İonia and Hellenistic-period figurines which have uncovered from the north slope of Karantina Island to scientific community.

Keywords: Klazomenai, Karantina Island, North Slope Excavation, Hellenistic Period, Terracotta Figurines.

Sunuş

Klazomenai'in inanç sistemi ve Hellenistik Dönem Koroplastik sanatına ilişkili önemli veriler sunan pişmiş toprak figürinler, kent içinde yerleşimlerden, nekropolis alanlarına kadar pek çok farklı kontekst içinde karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada incelenen pişmiş toprak figürinler ise, Karantina Adasının kuzeyindeki tiyatro yamacı kazılarından ele geçmiştir.

İzmir'in Urla ilçesinde yer alan Klazomenai antik kentinin sınırları Karantina Adasına kadar yayılım göstermektedir (Lev. 1). Anakaraya 500m. mesafede yer alan Karantina Adasındaki ilk yerleşimin MÖ 499 yılında Pers baskısından kaçan Klazomenai halkı tarafından kurulduğu antik yazar Pausanias tarafından aktarılmaktadır¹. Karantina Adasının kuzeydoğusunda² ve kuzey yamacında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen buluntular Pausanias'ı destekler niteliktedir. MÖ 412 yılında Attika-Delos Birliğine karşı başlatılan isyana katılan kent devletleri arasında Klazomenai'da bulunmakta idi. Bu isyan sonucu kent halkı kendi içinde Atina yanlısı Demokratlar ve Sparta yanlısı Oligarkhlar olarak ikiye ayrılmıştır. Demokrat halk Karantina Adasında ikamet etmeye devam ederken Oligarşi yanlısı halk anakarada *Polikhne* isimli yeni bir yerleşim kurmuştur. Ancak MÖ 334'de İskenderin Anadoludaki Pers hakimiyetini bitirmesi ile birlikte anakaradaki yerleşim sonlanarak Karantina Adasına taşınmıştır. MÖ 300'den itibaren ana karada yerleşime ilişkin izlerin bulunmayışı bu tarihten itibaren yerleşimin adaya taşındığını, anakaranın tarım faaliyetleri ve mezarlık alanı olarak kullanılmış olduğunu kanıtlamaktadır³. Buna ek olarak; özellikle Karantina adası kuzey yamacı kazılarından ele geçen siyah firnisli seramik ve pişmiş toprak figürinlerin MÖ 4.yüzyıl – MÖ 3.yüzyıl'da yoğunlaşması anakaradaki yerleşimin MÖ 4.yüzyılın sonunda terkedilerek Karantina adasına taşındığını destekler niteliktedir.

Karantina Adası'nda ilk sistemli kazılar 1922 yılında G.P. Oikonomos tarafından gerçekleştirilmiştir⁴. Adada yapılan ikinci dönem kazıları 1987- 1990 yılları arasında R. Van Beek ve J. Beelen tarafından yürütülmüştür⁵. Üçüncü dönem kazı çalışmaları 2011 yılında 18. yüzyıl

1 Pausanias 7.3.9.

2 Güngör 2004,124.

3 Ersoy 1993, 14.

4 Oikonomos 1921, 73-74.

5 Beek – Beelen 1991, 33-35.

gezgincilerinden R. Chandler⁶ ve 2. Dünya Savaşı öncesinde ve sonrasında Karantina Adası'nı ziyaret eden G. Bean'in⁷ söz ettiği tiyatro yapısına ilişkin kalıntıları ortaya çıkartmaya yönelik olarak başlatılmıştır.

1- Stratigrafik Değerlendirme

2011 yılında Karantina Adası'nda, 18. yüzyıl gezgini R. Chandler ve G. Bean'in konumunu belirterek sözünü ettiği tiyatro yapısını tüm birimleri ile ortaya çıkarmak amacıyla adanın kuzeydoğu ucunda kazı çalışmaları başlatılmıştır. Çalışmanın bu alanda yoğunlaştırılmasının ana sebeplerinden biri yamacın çanak şeklindeki yapısı, iç bükey profili ve görsel konumu itibarı ile tiyatro inşasına uygun olmasıdır. Ayrıca yamacın üzerinde kısmen takip edilen aynı aks üzerinde sıralanmış taş blokların *cavea* sırası olabileceği düşünülmüştür⁸.

Tiyatro yamacındaki kazı çalışmaları, yamacın orta kısımlarındaki oturma sıralarının tespit edilebilmesi amacı ile kuzey-güney doğrultusunda başlatılmış ve bu alanda toplam ondört ayrı sondaj açılmıştır.

Kuzey yamacında yürütülen kazı çalışmaları sonucunda temel konstrüksiyonları günümüze kadar ulaşmış büyük bir yapının varlığı belirlenmiş (Lev. 2) ancak yapının üst mimarisine ait kalıntılara rastlanmamıştır. Yamaç üzerinde oluşturulmuş yapay terasları desteklemek ve mimari üst yapıyı ayakta tutabilmek için temel duvarlarının arasında güçlü seramik dolgular kullanılmıştır. Bu seramik dolguların içinden çalışmada ele alınan figürinlerle birlikte, kaba hamurlu günlük kullanım kapları, siyah firnisli seramikler, meğara kaseleri, batı yamacı seramikleri, mühürlü/mühürsüz ağırsaklar ve kandiller ele geçmiştir.

Figürinlerin ele geçtiği bol seramikli dolgu en iyi Açma 1'de izlenebilmektedir. Açmanın kuzey kesitinden anlaşıldığı üzere teras, ilk önce sarı renkli, killi ve kepirli bir dolguyla doldurulmuş, ancak bu dolgu ilk oluşturulduğunda bir teras duvarıyla desteklenmemiştir. Daha sonra bu dolgunun üzerine gelecek büyük yapıyı taşımayacağı anlaşılmaması üzerine alan tekrar kazılmış ve Korinth tiyatrosunun temelinde kullanılan hücre yapıları ve bu hücre yapılarının birbiriyle bağlantısını sağlayan destek duvarlarına benzer yapı birimleri Klazomenai örneğine de uygulanmıştır⁹. Kuzey yamacı kazılarında tespit edilen bu temel mimarisinin işlevini

6 Chandler 1825, 108.

7 Bean 1966, 134.

8 Ersoy 2013,200-201.

9 Stillwel 1952, 29, Fig 21, 46, Fig. 39.

anlamaya yönelik yapılan araştırmada, benzer bir uygulamanın Korinth tiyatrosunda da kullanıldığı görülmüştür. Korinth tiyatrosunda tespit edilen temel yapısı, üst yapıyı ve yamacı tutmak için yapılmış hücre duvarları olarak tanımlanmıştır Korinth örneğinde hücre yapılarının ve destek duvarlarının çevresi küçük taşlarla doldurularak yamacın teras duvarlarına olan baskısı azaltılmaya çalışılmıştır¹⁰. Klazomenai tiyatrosunda ise Korinth örneğinden farklı olarak küçük taş dolgu yerine seramik dolgu kullanıldığı görülür. Bu seramik dolgu mekan ve bunu sınırlayan teras duvarlarının bulunduğu alanların tamamında görülmektedir. Bazı bölümlerde yaklaşık 2.00 m. kalınlığa kadar ulaşan dolgu içinde belirgin bir tabakalaşma yoktur. Özellikle söz konusu dolgunun kuzey kesitten takip edilebilen profili mekanların tek seferde doldurulduğunu kanıtlamaktadır. 1 no.lu açma içinde yer alan, temeli desteklemek için inşa edilen 1 no.lu mekanda bu dolguyla doldurulmuştur. Burada dikkat değer önemli noktalardan biri seramik dolgunun mekanın üzerini aşarak tüm alana yayılmasıdır. Bu durum, dolgunun sadece mekan için değil teras için inşa edilen temel yapı komplekslerini desteklemek amacıyla kullanıldığını işaret eder.

Tiyatro yamacının üzerinde, kutsal alanın bulunduğu terası sınırlayan özensiz işçiliğe sahip büyük bloklardan oluşan teras duvarı yer almaktadır. Teras duvarının tiyatro kavisine uygun bir şekilde inşa edilmiş olması terasın tiyatro için özel olarak yapıldığını göstermektedir. Söz konusu duvar aynı zamanda yamacın üzerinde yer alan kutsal alanın kuzey sınır duvarını da oluşturmaktadır. Kutsal alan işlev dışı kaldıktan sonraki bir tarihte teras duvarının bir kısmının yıkıldığı görülür. Bundan dolayı kutsal alan terasından erozyonla akan toprağın yamaç boyunca kaydığı ve yamacın bir kısmını örttüğü anlaşılır. Karantina Adasında günümüze kadar tarım faaliyetleri yürütülmediği için söz konusu kutsal alan terasından akan toprak ile yamaç toprağı birbirine karışmamıştır. Tiyatro kazıları sırasında açılan sondajlarda bu akıntı topraktan ele geçen buluntular ayrı toplanmıştır. Çalışmada incelenen figürinler arasında erozyonla gelen toprak içinden alınan örneklerde yer almaktadır. Söz konusu akıntı toprağın içinden ele geçen figürinler tipolojik ve kronolojik açıdan sondaj tabakalarından ele geçen figürinler ile aynı karakteri gösterir.

Seramik dolgu içinde yoğun olarak ele geçen oturan kadın figürinlerinin akıntı toprağın içinde de ele geçmesi kutsal alandan akan

10 a.g.e., 29, Fig 21, 46, Fig. 39.

toprak ile seramik dolgu içinden ele geçen figürinlerin aynı karakterde olduğunu işaret eden bir diğer önemli veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum tiyatro temellerinde kullanılan dolgu malzemesinin kutsal alandan getirilmiş olduğunu işaret etmektedir.

2- Tiyatro Yamacından Ele Geçen Pişmiş Toprak Figürinler

Çalışmada incelenen pişmiş toprak figürinler Klazomenai'nin Hellenistik Dönemine koroplastik sanat vasıtasıyla ışık tutacaktır. Çalışmada hedeflenen basılıca amaç Klazomenai Karantina Adası kuzey yamacı kazılarında ele geçen Hellenistik Döneme ait pişmiş toprak figürinlerinin bilim dünyasına tanıtmaktır.

Çalışmada incelenen figürinler kendi içinde tipolojik olarak on bir ana başlık altında ele alınmıştır, ancak ön rapor niteliğindeki bu çalışmada yalnızca öne çıkan figürin gruplarına ana hatları ile değinilmiştir.

Figürinlerin %44'lük dilimini kadın figürinleri oluşturur. Kadın figürinleri kendi içinde beş alt başlıkta incelenmiştir (**Figürinlerin yüzdeleri dağılımı için bkz. Lev. 3**).

Kadın figürinleri arasında en kalabalık grubu *Oturan Kadın Figürinleri* oluşturur. MÖ 550'den itibaren geniş bir coğrafyada karşımıza çıkan Doğu Yunan kökenli oturan kadın figürinlerinin en popüler oldukları dönem MÖ 530 - 510 tarihleri olarak gösterilse de oldukça yavaş bir gelişime sahip olan bu figürinlerin ardılları Klasik ve Hellenistik Dönemlerde de karşımıza çıkar¹¹. Klazomenai Karantina Adası kuzey yamacı kazılarında ele geçen figürinler arasında yüz atmış parça ile temsil edilen oturan kadın figürinlerinden yalnızca üç örnek tam korunurken altı örnek tama yakın olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Korunan örneklerin yüzeylerinde oluşan yoğun aşınmayla, stilistik özelliklerini kaybetmesinden dolayı bu grubu kronolojik bir dizine oturtmak oldukça güçtür. Ancak, stilistik özellikleri belirgin olarak korunan örnekler ışığında gruba ait figürinlerin, tipolojik değişim göstermeksizin, ait oldukları dönemin stilistik özelliklerine sadık kalınarak, MÖ 4. yüzyılın ilk yarısından MÖ 3. yüzyıl sonuna kadar geniş bir zaman dilimi boyunca üretildiği anlaşılmaktadır¹².

11 Uhlenbrock 2006, 88.

12 Klazomenai Buluntusu Oturan Kadın Figürinlerine ilişkin detaylı bilgi için bkz. Özbay 2016 (a), 251-253. Benzer örnekler için bkz. Leyenaar- Plaisier 1979, Lev. 191, fig. 1499, Lev. 202, fig. 1561; Miller 1974, 222-223, Lev. 44, fig. 119, T2207; Pergamon örneği için bkz. Töpferwein 1976, 14, Lev. 2, Nr. 13; Atina Agorası örneği için Bkz. Nicholls 1995,

2011 yılında Kuzey yamacı kazılarında ele geçen mevcut figürinlere ek olarak, kuzey yamacın üst terasında yer alan kutsal alanda, 2012-2013 yıllarında yapılan kazı çalışmalarında çok sayıda oturan kadın figürini ele geçmiştir. Bu figürinlerin Karantina Adasında özellikle de kutsal alanda bu denli yoğun bulunması kutsal alanda ana tanrıça kültüne de tapınının olduğunu işaret eder¹³.

Kadın figürinlerinin % 41'lik dilimini *Ayakta Duran Giyimli Kadın* figürinleri oluşturmaktadır (Lev. 4). Kuzey yamacı kazılarında ele geçen, tama yakın veya parçalar halindeki toplam 55 adet kadın figürinin kendi içinde duruş ve kıyafette görülen farklılıklardan hareketle 22 varyasyonu olduğu tespit edilmiştir. Figürinlerin geneline bakıldığında özellikle MÖ 4. yüzyıldan itibaren Tanagra tipi figürinlerin dönemin modasına uygun olarak Klazomenai'da da üretildiği görülmektedir.

Klazomenai Karantina Adasından ele geçen Tanagra tipi kadın figürinlerinin boyları 8-10 cm arasında değişmesine karşın kentte ölçüleri 20-25 cm'yi bulan kadın figürinlerinin üretildiği kuzey yamacı kazılarından ele geçen parçalardan anlaşılmaktadır.

Çalışmada incelenen, Ayakta duran giyimli kadın figürinlerinin en erken örnekleri MÖ 4. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilirken en geç tarihli örnekler MÖ 2. yüzyılın başını işaret etmektedir¹⁴. İki yüz yıl gibi geniş bir zaman dilimine yayılan figürinlerin yoğunluğuna bakıldığında ise, MÖ 4. yüzyıl ve MÖ 3. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen Tanagra tipi figürinlerin oldukça fazla sayıda oldukları görülür.

Kadın figürinleri içinde incelenen diğer gruplar; Hellenistik Dönem boyunca farklı birçok merkezde karşımıza çıkan *Oturan Çıplak Genç Kız Figürinleri*¹⁵; *Kolu ve Bacağı Olmayan Figürinler*¹⁶, *Müziyen Kadınlar* ve

429-430, Lev. 106, fig. 48; Atina Agorası Koroplast Çöplüğünden ele geçen örnek için Bkz. Burr-Thompson 1952, 140, Lev. 37, fig. 42; Olynthos örneği için Bkz. Robinson 1931, Lev. 36, fig. 355; Knossos Demeter Kutsal alanından ele geçen örnek için Bkz. Higgins 1973, 80, Lev. 55, fig. 163.

13 Özbay 2016 (a), 254, 257.

14 Özbay 2016 (b), 20.

15 Oturan Çıplak Genç Kız Figürinleri adlı buluntu grubu Seleucia Dergisi'nde (S.VII, 2017) "Klazomenai Krantina Adası Kuzey Yamacı Kazılarında Ele Geçen Oturan Çıplak Genç Kız Figürinleri" başlığı altında daha detaylı bir çalışmayla ele alınmaktadır. Özbay 2016 (b), 63-67. Miletos örnekleri için bkz. Özcan 2007, Lev. 118, fig. TK 162, Lev. 119, TK 722; Lev. 120TK 977, Lev. 122, TK 666; Troia örnekleri için bkz. Burr Thompson 1963, Lev. XVII, fig. 58, Lev. XVIII, fig. 61-63, Lev. XVI, fig. 59 – 60; Pergamon örnekleri için bkz. Töpperwein 1976, Lev. 37, fig. 223-225, 229; Aigai örnekleri için bkz. Dereboylu 2012, Lev. 33, fig. K96-K101; Delos örnekleri için bkz. Delos XXIII, Lev. 44, fig. 412, 425, 426, Lev. 45, fig. 428, 429, 431, 432.

16 Özbay 2016 (b), 67-69, Kat. No. 54-55; Miletos örnekleri için bkz. Özcan 2007, Lev. 217,

*Dansçı Figürinleridir*¹⁷.

Figürinlerin %17'lik dilimini *Erkek Figürinleri* oluşturmaktadır. Söz konusu erkek figürinleri arasında sayısal yoğunluğu ile *Kausialı Erkek Figürinleri* ön plana çıkmaktadır (Lev. 5 - 6). Çocuk ve ergenlik çağındaki erkekleri tasvir eden kausialı erkek figürinleri, oturan genç kız figürinlerinde olduğu gibi çocukluktan ergenliğe geçiş aşamasındaki erkek çocuklar veya onların aileleri tarafından sağlıklı bir yetişkinlik dönemi için kutsal alana adak olarak sunulduğu anlaşılır. Oldukça küçük parçalar halinde korunan figürinlerin özellikle yüz uzuvlarının yoğun aşınmadan dolayı belirginliğini yitirmiş olması stil kritiği ile bir tarihleme önerisinde bulunmayı güçleştirmiştir. Ancak Klazomenai Akpınar Nekropolisinden ele geçen MÖ 350-300'e tarihli kausialı erkek figürini¹⁸ ile Karantina Adasından ele geçen bir örneğin (Lev. 5) aynı stilistik ve tipolojik özellikleri göstermesi bu figürin grubu için bir üst sınır belirlemeye yardımcı olmuştur. Bu figürin grubu için kronolojik alt sınır oluşturulurken (Lev. 6)'nin Tralles'den ele geçen Ephebe heykeli ile olan yakın benzerliğinden hareket edilmiştir. Tüm bu veriler ışığında Karantina Adası kuzey yamacı kazılarında ele geçen kausialı erkek figürinlerinin en erken örnekleri MÖ 4. yüzyıla tarihlendirilirken, en geç örneği MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilir¹⁹.

Kausia'lı erkek figürinleri dışında büyük boyutlu plastik eserlerin pişmiş toprak bir taklidi olan MÖ 2.yüzyıla ait *Himationlu Erkek Figürini*²⁰, Hellenistik Dönemde farklı birçok merkezden bilinen kolları şalla sarılı *Çıplak Erkek Çocuk Figürini*²¹ ve bronzdan yapılmış benzer bir örneği Baltimore Walters Sanat Galerisinde bulunan *Güreşçi Figürini*²² Karantina Adası kuzey yamacı kazılarında ele geçen diğer erkek figürinleridir.

Figürin çalışmalarında tanrı ve tanrıça figürinleri ele geçtiği kontekstin mahiyetinin anlaşılabilmesi açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Özellikle kutsal alan ve tapınaklardan veya bu alanlarla ilişkili kontekstlerden ele geçen mitolojik kimliğe sahip figürinler, tapınım gören kültürlerin belirlenmesinde önemli rol oynar. Kuzey yamacı kazılarında

TK 1306, TK 1265.

17 a.g.e., 70-72, Kat. No. 57-59, 61-66; Olynthos örnekleri için bkz. Robinson 1931, 75, Lev. 41, fig. 376.

18 Uzun 1998, Kat. No. 15, Lev. 8.1.

19 Özbay 2016(b), 101 - 107, Kat. No. 108-110.

20 a.g.e., 95, Kat. No. 99; Ridgway 2009, 145; Pfuhl-Möbius 1977, Lev. 48, fig. 250-251.

21 Özbay 2016 (b), 96 - 97, Kat. No.100; Rumscheid 2006, 307; Louvre III, Lev.40, D.175; Higgins 1986, 151, fig. 183; Lebessi 1976, 11, fig. 3; Karageorghis 2000, 277, fig. 449.

22 Özbay 2016 (b), 97, Kat. No. 101; Bieber 1955, s.151, fig. 644.

ele geçen figürinler arasında *Mitolojik Kimliğe Sahip Figürinler* diğer figürin gruplarına nazaran az sayıda örnekle temsil edilir.

Tanrıça Athena, Yunan Pantheon'un savaşçı kadın tanrıçasının Klazomenai için önemi elbetteki üzerinde Athena tasviri bulunan sikkelerden (MÖ 387-300)²³ açıkça anlaşılmaktadır. Kentte tapınım gören tanrılar arasında önemli bir yere sahip olan Tanrıça Athena ile ilişkili figürinler kuzey yamacı kazılarında üç örnekle temsil edilir²⁴ (Lev. 7). Figürinlerden ikisi miğferli Athena figürinlerine ait baş parçası bir tanesi ise miğfer parçasıdır.

Başında şehir surlarını temsil eden kuleli polos taşıyan kadın figürini²⁵ ve protom üzerinde yer alan kadın kabartması²⁶ tanrıça Kybele ile ilişkilendirilmiştir. Hellenistik Dönemde Kybele'nin şehir koruyucusu vasfından dolayı kuleli polosla tasvir edildiği bilinmektedir²⁷ (Lev. 8).

MÖ 375-300'e tarihli Klazomenai kent sikkeleri²⁸ üzerinde yer alan Apollon başları ile stilistik ve tipolojik olarak oldukça yakın benzerlik gösteren, dairesel bir disk üzerine negatif olarak işlenmiş Apollon başı²⁹ (Lev. 9); benzer örnekleri Pergamon³⁰ ve Phokaia'dan³¹ ele geçen Hellenistik döneme ait iki adet arkaistik stildeki Dionysos Hermes'i³² (Lev. 10); MÖ 2.yüzyıla tarihlendirilen Satyr başı³³ (Lev. 11), bir adet yaşlı Herakles başı³⁴ (Lev. 12) ve yine MÖ 2.yüzyıla tarihlendirilen Nike figürini³⁵ (Lev. 13) Karantina adası kuzey yamacı kazılarından ele geçen mitolojik kimliğe sahip diğer figürinlerdir.

Karantina Adası kuzey yamacı kazılarından ele geçen beş adet *Pişmiş Toprak Minyatür Altardan* dört adedi Tarentum tipindedir³⁶. Söz konusu altarlara yakın benzerleri özellikle Pergamon ve Troia'da karşımıza çıkar. Karantina Adasından ele geçen Tarentum tipi minyatür altarlarda

23 BMC Ionia, 18, Lev. VI, 14-16.

24 Özbay 2016(b),108-111, Kat. No. 111-114.

25 a.g.e., 77, Kat. No. 68.

26 a.g.e., 127, Kat. No. 135.

27 Burr-Thompson 1963, 78; Benzer örnekler için bkz. Kielau 2009, 37, 2-3; 40,17; 42, 25-26 Çevirici 1998, 53, Lev.2, Kat no. 2-3; Burr-Thompson 1963, XII, fig.46-47.

28 BMC Ionia, 18, Lev. VI, 8-9.

29 Özbay 2016(b), 120-121, 147, Kat. No. 125.

30 Kielau 2009, s.90, fig. 242.

31 Louvre III, Lev.128, fig. 611.

32 Özbay 2016 (b), 111-114, Kat. No. 117-118.

33 a.g.e., 115-117, Kat. No. 120.

34 a.g.e., 121, Kat. No. 126.

35 Özbay 2016 (b), 114-115, Kat. No. 119.

36 Thompson 1962, 259.

tama yakın olarak korunan bir örneğin³⁷(Lev.14) yakın benzerleri Pergamon³⁸, Atina Agorası³⁹, Eretria⁴⁰ ve Tarentum'dan ele geçmiştir. Söz konusu örnekler arasında Capuae'den⁴¹ ele geçen Tarentum Tipi minyatür altar ile Karantina Adasından ele geçen Tarentum Tipi minyatür altar gerek elle şekillendirilen sunu tablası, sunu tablasının köşelerinde yer alan astragaller ve bu astragallerin arasına yerleştirilen sızpal ve rozet bezemelerinin işlenişi ile gerekse altar gövdesinde korunan dört sahnenin konu ve stilistik olarak birbirinin bire bir aynısı olmasından dolayı bu iki altların aynı kalıptan üretildiği dolayısıyla aynı atölyenin ürünü olduğu düşünülmektedir. Altarların birbirine yakın ölçüleri de bu kanıyı güçlendiren unsurlarında yer alır.

3- Sonuç

Karantina Adası kuzey yamacı kazılarında ele geçen pişmiş toprak figürinlerin kazı alanının hemen üzerinde yer alan kutsal alandan getirilip dolgu malzemesi olarak kullanıldığı açıkça anlaşılmaktadır. Bu noktada, kuzey yamacı kazılarında ele geçen pişmiş toprak figürinler Kuzey İonia'daki bir kutsal alana ait pişmiş toprak figürin repertuarının tümüne yakınının görülmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Bir diğer önemli nokta ise üzerine oldukça kısıtlı bilgiye sahip olduğumuz Klazomenai'nin Hellenistik Dönemi'ne ilişkin koroplastik sanat üzerinden yeni verilere ulaşılmasıdır. Kuzey yamacı kazılarında ele geçen pişmiş toprak figürinlerin genel bir değerlendirilmesi yapıldığında, kentte MÖ 4. – 3. yüzyılda yoğun bir pişmiş toprak figürin üretimi olduğu anlaşılmaktadır. Figürinler arasında aynı kalıptan üretilmiş örneklerin tespit edilmesi ve buna ek olarak pişmiş toprak figürin üretiminde kullanılan on yedi adet kalıp parçasının kuzey yamacı kazılarında figürinler ile birlikte ele geçmesi, bu figürinlerin kent atölyelerinde üretildiğini işaret eder. Ancak gerek ana karada gerekse Karantina Adasında yapılan çalışmalarda salt pişmiş toprak figürin üretimi yapan koroplastik atölyeleri henüz tespit edilmemiştir. Bir kaç örnek dışında oldukça kalitesiz işçiliğe sahip olduğu görülen bu figürinler iç pazara dönük olarak üretilmiş olmalıdır.

Figürin repertuarına baktığımızda ise çalışmada ele alınan figürinlerin

37 Özbay 2016 (b), 141-144, Kat. No. 166.

38 Töpperwein 1976, 44, Lev. 87, 604.

39 Burr-Thompson 1962, 59, fig. 1.

40 Louvre III, Lev. 84, D 376,a-c.

41 Louvre IV-I, Lev. 84, fig. 3814-a-c; fig. 3815 d-g.

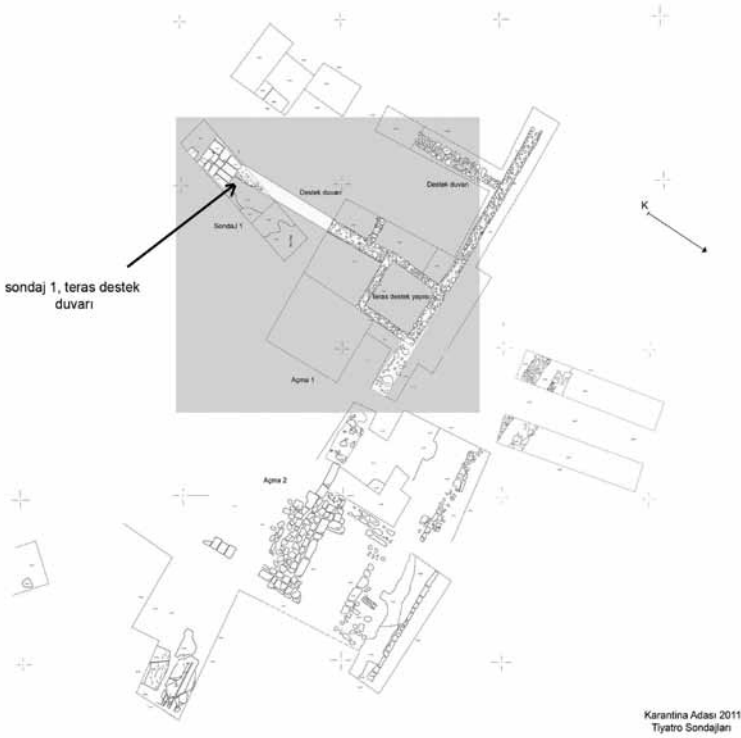
büyük oranda Tanagra figürinlerinin taklidi olduğu anlaşılmaktadır. Sadece hareketli kol ve kanat kısmı korunmuş olan Eros/Nike figürinleri, Klazomenai koroplastik atölyelerinde “Myrina Tipi” örneklerin de üretildiğini işaret eder. Bu veriler ışığında Klazomenai’ın ana üretim merkezlerini yakından takip ettiği, kentte özgün bir üretimin olmadığı açıkça görülmektedir.

Klazomenai Karantina Adası kazılarından ele geçen kaliteli işçiliği ve farklı kil dokusu ile diğer figürinlerden ayrılan bir kaç örnek ithal ürünlerinde varlığını göstermektedir. Özellikle aynı atölyenin ürünü olduğu düşünülen Capuae’den ele geçen minyatür altar ile Karantina Adasından ele geçen minyatür altar deniz aşırı ülkelerden de pişmiş toprak figürin ithal edildiğini ispatlamaktadır.

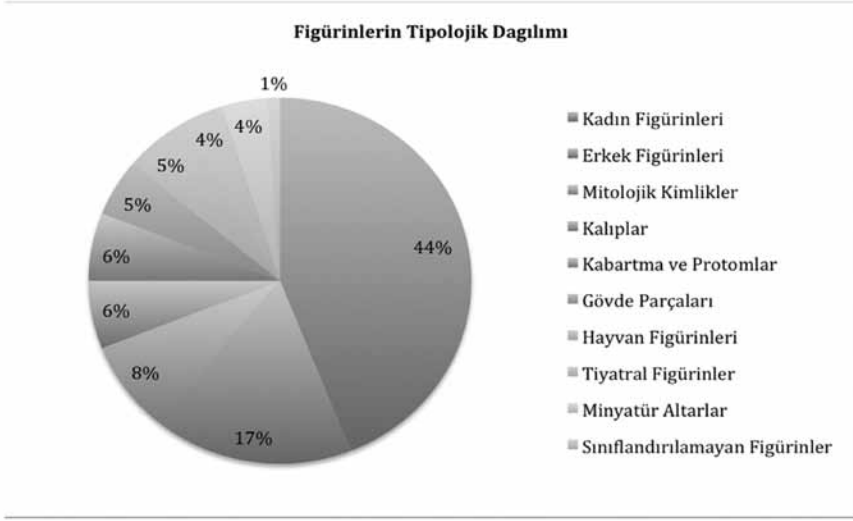
Mitolojik kimliğe sahip figürinlerin oldukça az sayıda örnekle temsil edilmesi, adada yer alan kült alanının kime adandığına ışık tutmamakla birlikte, bu figürinlerin desteğiyle kentte Hellenistik Dönemde Kybele, Athena, Dionysos ve Apollon kültlerinin devam ettiği anlaşılır.

Levha 1

Levha 2

Levha 3

Levha 4

Levha 5

Levha 6

Levha 7

Levha 8

Levha 9

Levha 10

Levha 11

Levha 12

Levha 10

Levha 11

Kaynakça

Bean 1966

Bean, G., *Aegean Turkey. An archaeological Guide*, London.

Beek – Beelen 1991

Beek, R., - Beelen, J., *Excavations in Klazomenai*, *Anatolica* 17, Leiden.

Bieber 1955

Bieber, M., *The Sculpture of the Hellenistic Age*, New York.

BMC Ionia

Barclay, V. H., *British Museum Catalogue of the Greek Coins of Ionia*, London.

Burr-Thompson 1952

Burr-Thompson, D., “Three Centuries Of Hellenistic Terracottas”, *Hesperia* 21, Atina.

Burr-Thompson 1962

Burr-Thompson, D., “Three Centuries of Hellenistic Terracottas: II. C The Satyr Cistern”, *Hesperia* 31, Atina.

Burr-Thompson 1963

Burr Thompson, D., *Troy, The Terracotta Figurines of the Hellenistic Period: Supplementary Monograph III*, Princeton.

Chandler 1825

Chandler, R., *Travels in Asia Minor and Greece Vol.1*, Oxford.

Çevirici 1998

Çevirici, F., *Kültür Açısından Daskylaion Terrakotaları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Dan: Prof. Dr. T. Bakır), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Délos XXIII

Laumonier, A., *Exploration Archéologique de Délos XXIII. Les figurines de terre cuite*, Paris.

Dereboylu 2012

Dereboylu, E., *Aigai Pişmiş Toprak Figürinleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dan: Prof. Dr. E. Doğer) Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Ersoy 1993

Eroy, Y. E., *Klazomenae: The Archaic Settlement*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bryn Mawr.

Ersoy 2013

Ersoy, Y. E., Cevizoğlu, H., Güngör, Ü., Koparal, E., Ulusoy, P., Hasdağlı, İ., Özbay, F., “Ura Klazomenai Kazıları”, *34. Kazı Sonuçları*

Toplantısı (2).Ankara.

Güngör 2004

Güngör, Ü., “The History of Klazomenai in the Fifth Century and the Settlement on the Island”, İçinde: A.Moustaka, E. Skarlatidou, M.C. Tzannes ve Y.E. Ersoy (Ed.), *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropolis and Colony. Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera, 20-21, October 2001, Thessalonika.*

Higgins 1973

Higgins, R. A., “The Terracottas”, içinde: J.N. Coldstream (ed.), *Knossos. The sanctuary of Demeter, BSA Suppl.8, (1973), Atina*

Higgins 1987

Higgins, R. A., *Tanagra and the Figurines*, New Jersey.

Karageorghis 2000

Karageorghis, V., *Ancient Art From Cyprus The Cesnola Collection in The Metropolitan Museum of Art*, New York.

Kielau 2009

Kielau, S., *Terrakotten Aus Pergamon Tonfiguren Aus Wohnhäusern Der Stadtgrabung*, (Dissertation), Bielefeld.

Lebessi 1976

Lebessi, Penn Museum, Expedition, vol. 18, (1976).

Louvre III

Mollard-Besques, S., Musée national du Louvre Catalogue raisonné des figurines et reliefs en terre cuite grecs, étrusques et romains III, Époques Hellénistique et romaine Grèce et Asie Mineure, Paris.

Louvre IV-I

Mollard-Besques, S., Musée national du Louvre, Catalogue raisonné des figurines et reliefs en terre cuite grecs, étrusques et romains IV-I, Époques Hellénistique et romaine. Grèce et Asie Mineure, Paris.

Leyenaar-Plaisier 1976

Leyenaar-Plaisier, P.G., *Les Terres Cuites Grecques Et Romaines , Catalogue De La Collection Du Musée National Des Antiquites A Leiden*, Rijksmuseum Van Oudheden.

Miller 1974

Miller, S.G., “Menon’s Cistern”, *Hesperia* 43, Atina.

Nicholls 1995

Nicholls, R. V., “The Stele-Goddess Workshop: Terracottas from Well U 13:1 in the Athenian Agora”, *Hesperia* 64, Atina.

Oikonomos 1921

Oikonomos, G.P., “Άνασκαφαί Κλαζομενπν”, *Praktika*, (1921), Atina.

Özcan 2007

Özcan, F., *Die figürlichen Terrakotten von Milet aus Klassischer und Hellenistischer Zeit*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dan: Prof. Dr. Volkmar von Graeve) Ruhr-Universität Bochum.

Özbay 2016 (a)

Özbay, A., “Klazomenai Buluntusu Pişmiş Toprak Oturan Kadın Figürinlerine İlişkin Düşünceler”, *Seleucia VI*, (2016), İstanbul.

Özbay 2016 (b)

Özbay, A., *Klazomenai Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazılarında Ele Geçen Pişmiş Toprak Figürinler*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dan: Doç. Dr. H. Cevizoğlu) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Pausanias

Pausanias, *Description of Greece*, (Trans. H.A.Ormerod), New York.

Rumscheid 2006

Rumscheid, F., *Die Figürlichen Terrakotten von Priene*, Wiesbaden.

Stillwel 1952

Stillwel, R., *Results of excavations conducted by American School of Classical Studies at Athens, Corinth Vol. 2, The Theatre*, Princeton.

Uhlenbrock 2006

Uhlenbrock, J. P., “Terracotta Types of Enthroned Females From The Extramural Sanctuary of Demeter and Persephone At Cyrene”, *Ciene la Cirenaica Nell’Antichita*, Atti del XI Convegno Internazionale di Archeologia Cirenaica, Urbino, June 30-July 2, Urbino.

Seleucia | Sayı VII | Nisan - Mayıs 2017

Olympos Kazılarında Bulunan Aydınlatma Gereçleri B. Yelda Olcay Uçkan - Muradiye Öztaşkın	11	Erken Hıristiyan Literatüründe Yahudiler ve Anti- Semitizm Ulaş Töre Sivrioğlu	235
Arkeolojik Kazılar Işığında Olba Tiyatrosu: Ön Sonnular Emel Erten - Deniz Kaplan	29	Zeus Labraundos Kutsal Alanı Su Kompleksi Kazıları Cam Buluntuları Ömür Dünya Çakmaklı	279
Olba Manastırı Kuzey Kilisesi'nden (<i>Diakonikon</i>) Bizans Dönemi <i>Opus Sectile</i> Taban Döşemesi Murat Özyıldırım - Yavuz Yeğin	47	Tripolis'teki 6 No.lu Kaya Mezarı Sabri Arıcı - Aytekin Erdoğan	297
Olba'da Bulunan Sikkeler Işığında Kentin Erken Yerleşim Tarihi Tuna Akçay	69	Seyitömer Höyük Hellenistik Dönem Balık Tabakları Figen Çevirici Coşkun	325
Olba Tiyatro Kazısı Cam Kadeh Buluntuları Emel Erten - Emine Akkuş Koçak	89	Aşağı Salat Höyüğü'nden Cam At Rhytonu S. Yücel Şenyurt - Emel Erten - İlkay Akkan	345
Olba Kazısı'nda Ele Geçen Hellenistik Dönem'e Ait Bir Sepet Kulplu Amphora Parçası Erkan Alkaç	113	Kuva-yi Milliye Müzesi'nden Bir Grup Gümüş Venedik Sikkesi Ceren Ünal	363
Sikke Buluntuları Bağlamında Olba'da II. Constantius Dönemi Emel Erten	129	Direkli Mağarası Epi-paleolitik Dönem Yaşamsal Alan Düzenlemeleri Üzerine Bir Değerlendirme Cevdet Merih Ereğ	377
Klazomenai Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazılarında Ele Geçen Oturan Çıplak Genç Kız Figürinleri Ashıhan Özbay	147	Orta Aras Havzası'nda Bir Orta Tunç Çağı Kalesi: Çalgüney Ayhan Yardımcıel - Emine Gizlenci	397
Karabel Asarcık'taki Sion Manastırı Mezar Odası ve Bizans Lahitleri Bülent İşler	161	Olba Akropolisi Kuzey Kule Kazısından Ele Geçen Karbonize Ahşap Malzemenin Anatomik Analizi Barbaros Yaman - Ali Akın Akyol - Emel Erten	411
Mimari Plastik Veriler Işığında Erken Bizans Döneminde Side'de Sütunlu Caddelerin Onarımı Şener Yıldırım	187	Olba Kazısı Tiyatro Seramik Buluntuları Arkeometrik Çalışmaları Ali Akın Akyol - Safiye Aydın	421
Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazıları Stratigrafik Değerlendirmesi ve Hellenistik Dönem Pişmiş Toprak Figürinler Fikret Özbay - Ashıhan Özbay	207	Kitap Tanıtımı Ömer Özyiğit'e Armağan Emel Erten	439
Erken Hıristiyanlık Döneminde Zephyrion/ Zephyrium Murat Özyıldırım - Muzaffer Yılmaz	225	Kudüs: Bir Şehrin Biyografisi Murat Özyıldırım	447

ISSN 2148-4120

9 772148 412007